

MgA. Kateřina Vašíčková

Masarykova univerzita
v Brně (Czech Republic)

Studenti zpěvu – budoucí pěvci nebo učitelé?

Anotace

Článek se zabývá systémem pěveckého vzdělávání v České republice v souvislosti s přípravou studentů na jimi nejčastěji zvolené profese. Jsou zde zohledněny pohledy tří zúčastněných stran, a to studentů zpěvu, pěveckých pedagogů a profesionálních pěvců. Použitá data vychází z výzkumu kvality pěveckého vzdělávání, který je součástí připravované disertační práce.

Klíčová slova: hlasový pedagog, pěvecké uplatnění, systém pěveckého vzdělávání, konzervatoř, kvalita pěveckého vzdělávání

Annotation

The article deals with the singing education system in the Czech Republic in connection with the training of students for the most frequently selected professions. Here, the views of three interested parties, i.e. students of singing, singing pedagogues and professional singers, are taken into account. The data used is based on the research on the quality of singing education, which is part of the prepared dissertation.

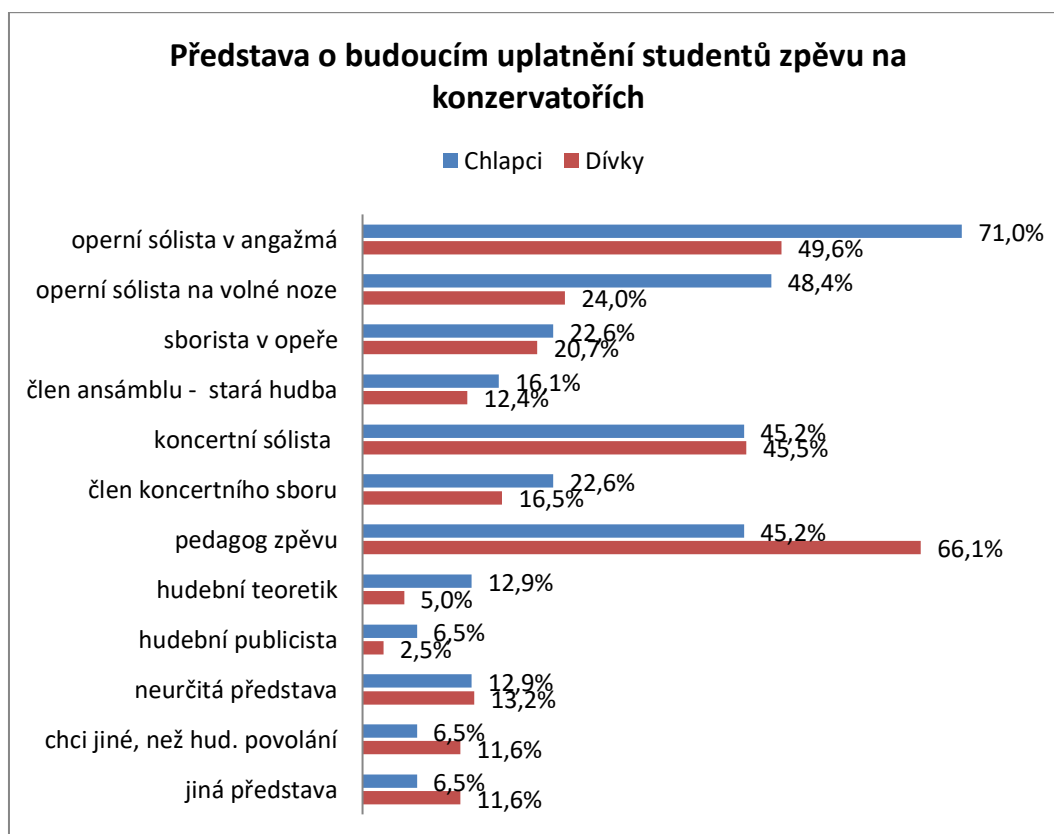
Key words: Vocal pedagogue, singing opportunities, singing education system, quality of singing education

Studenti zpěvu – budoucí pěvci nebo učitelé?

Volba povolání je každoroční téma pro rodiče i žáky. Pakliže dítě vykazuje významné hudební nadání a nadále je s vlastní aktivitou rozvíjí pod dohledem kompetentního učitele, často jeho přihláška k dalšímu studiu míří na konzervatoře. Pedagogové zpěvu se u talentových zkoušek setkávají s různě pokročilými uchazeči, i s různě zralými hlasy, přičemž posuzují zdravý hlas, hudebnost, ale i celkový zjev. Úspěšně přijatí uchazeči o studium zpěvu na konzervatoři za sebou mají vytoužený cíl a nesnadnou cestu před sebou. Co však čeká pěvecky nadané žáky, kteří jsou úspěšně přijatí ke studiu na konzervatoři? Jaká jsou jejich očekávání na počátku studia a jak se jejich vize budoucího uplatnění vyvíjí a mění během studijních let? A jsou skutečně připravováni na jejich pozdější uplatnění?

Do výzkumu kvality pěveckého vzdělávání, který je součástí připravované disertační práce, se zapojilo 152 studentů ze všech českých konzervatoří, na kterých ve školním roce 2016/2017 studovalo celkem 334 studentů. Dosáhlo se tak návratnosti 45,5 %, což nám umožňuje poměrně relevantní vzhled do pěveckého školství očima studentů.

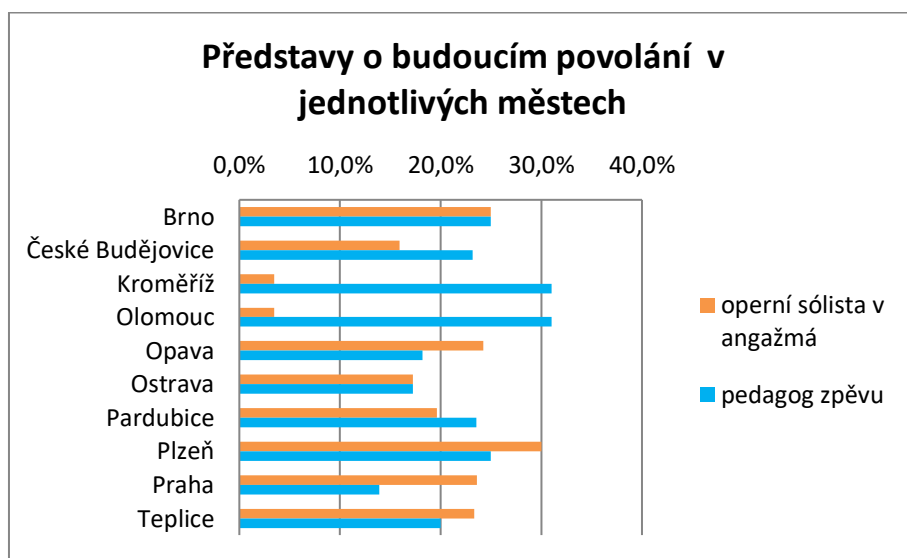
Graf 1 - Představa o budoucím uplatnění studentů zpěvu na konzervatořích

Z odpovědí studentů můžeme vyčíst, že dívky často ustupují možnosti stát se operními sólistkami, jelikož jsou si dobře vědomy toho, že konkurence zejména u sopránových oborů je poměrně velká. Naopak můžeme zaznamenat vyšší tendenci v pedagogickém uplatnění zejména u dívek. Muži jsou naopak zaměřeni zejména na výhradně umělecké obory – nejčastěji operní sólista v angažmá, nebo hostující operní sólista tzv. na volné noze, případně koncertní sólista. Ale i u mužů své místo nachází možnost pedagogického uplatnění.

Zaměříme-li se na dvě nejčastější a také poměrně různorodé představy studentů zpěvu o budoucím povolání – tedy *operní sólista v angažmá* a *pedagog zpěvu*, dokážeme srovnat, jak dalece souvisí volba povolání s konkrétním městem, ve kterém studenti studují.

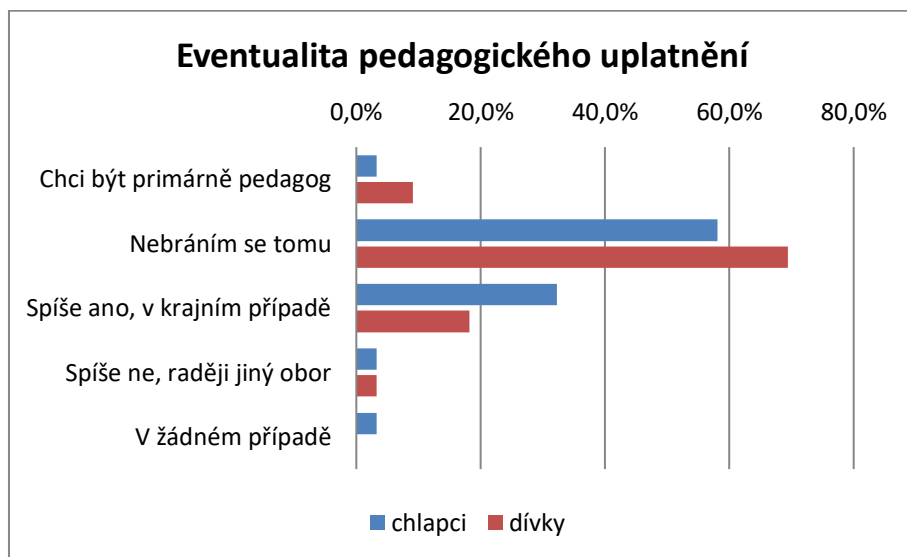
Graf 2 - Představy o budoucím povolání v jednotlivých městech

Procentuelně je největší zájem o sólové umělecké uplatnění v angažmá opery zaznamenané studenty v Plzni, poté v Praze, Brně, Opavě a Teplicích. Nemůžeme však jednotlivá města označit jako přímou souvislost s představou studentů o povolání, jelikož například v Teplicích se operní scéna nenachází, ale zájem o umělecké působení převažuje. Naopak nejméně zájmu o sólové uplatnění v opeře zaznamenává Kroměříž a Olomouc. Město Olomouc na rozdíl od Kroměříže disponuje operní scénou v Moravském divadle, avšak přímá souvislost s preferencí uměleckého uplatnění se zde také nepotvrzuje. V Kroměříži a Olomouci je naopak jednoznačná preference pedagogického oboru. Nejméně tendencí stát se po absolutoriu konzervatoře pedagogem zpěvu zaznamenáváme v Praze.

Studenti měli dále uvést, jak se staví k možnosti stát se pedagogem. Na výběr měli škálu odpovědí s vyjádřením různé intenzity preference pedagogického uplatnění.

Graf 3 - Eventualita pedagogického uplatnění

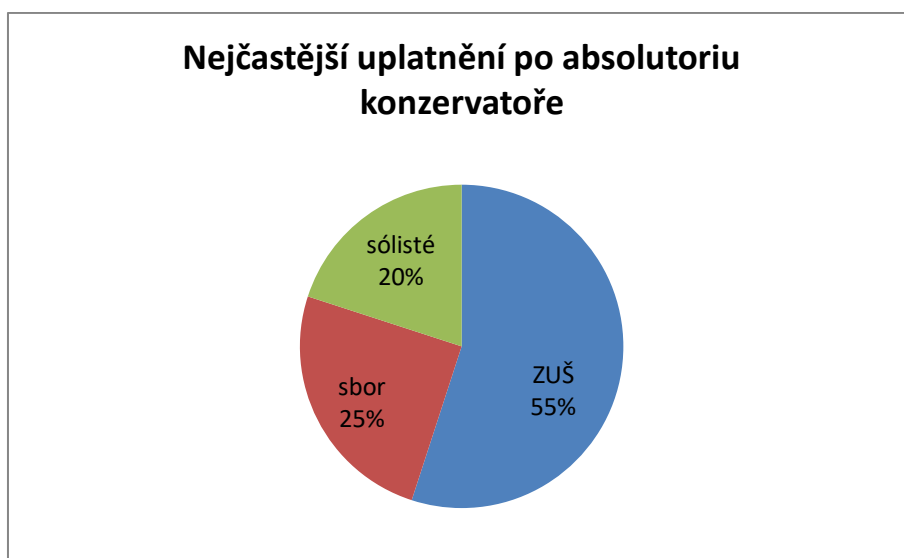

Jak můžeme z grafu vyčíst, dívky jsou otevřenější možnosti volby pedagogické profese, avšak poměr odpovědí u chlapců zaznamenáváme v podobných intencích. Studentů, kteří chtějí být primárně pedagogem a umělecké působení tedy nezvažují, je však velmi málo. Většina studentů – ať už dívek nebo chlapců, volilo odpověď „*nebráním se tomu*“, prostřednictvím které si zřejmě ponechávají otevřenou cestu k uměleckému uplatnění. Z této odpovědi také můžeme cítit určitou skepsi studentů k vlastní úspěšnosti v uměleckém oboru a hledání zástupné profese, ve které nejde o aktivní umělecké působení. To potvrzuje i další často označovaná varianta odpovědi „*spíše ano, v krajním případě*“, která může naznačovat spokojení se s profesí pedagoga, za předpokladu, že se budoucím absolventům nepodaří uplatnit v umělecké profesi.

Hlasovní pedagogové

Jak vnímají možnosti studentů a jejich uplatnění hlasovní pedagogové, můžeme zjistit z výsledků další části výzkumu. Ta byla zaměřená na názory a poznatky pedagogů zpěvu uměleckých škol. Do výzkumu se zapojilo 21,3 % všech hlasových pedagogů z českých konzervatoří i vysokých uměleckých škol. Hlasovní pedagogové měli zhodnotit, jaká je skutečná nejčastější cesta studentů po vystudování pěveckého oboru. Z jejich odpovědí lze vyčíst následující poměr uplatnění studentů zpěvu.

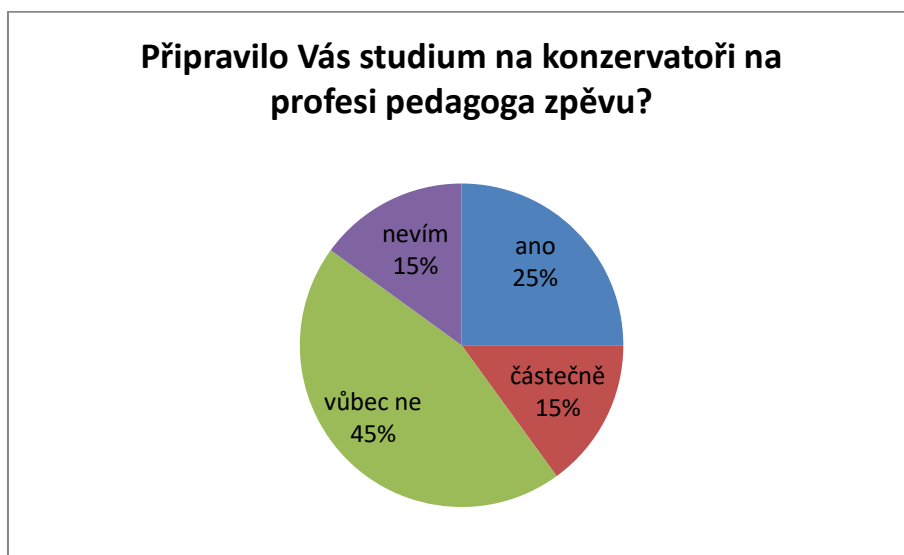
Graf 4 - Nejčastější uplatnění po absolutoriu konzervatoře (podle pedagogů)

Pedagogové tvrdí, že nejčastěji vedou cesty studentů zpěvu na učitelská místa v ZUŠ, což bylo uvedeno v 55 % všech odpovědí. Uplatnění v pěveckých sborech při divadlech nebo filharmoních uvedli pedagogové v 25 % svých odpovědí. A konečně sólová pěvecká dráha byla zmíněna v 20 % reakcí pedagogů. Odpovědi pedagogů ale skýtaly i dovětky, jako „*velké procento se oboru vůbec nevěnuje*“, nebo „*málokdo se dostane do angažmá, ti rozumnější studují i jinou školu současně*“, „*studenti netuší, jak náročný obor si vybrali*“, a nebo také „*ano, představy se velmi liší, většinou studenti po absolutoriu učí*“.

Pedagogové zpěvu byli dále dotazováni, zda je studium na konzervatoři, popřípadě na vysoké umělecké škole, dostatečně připravilo na profesi pedagoga zpěvu.

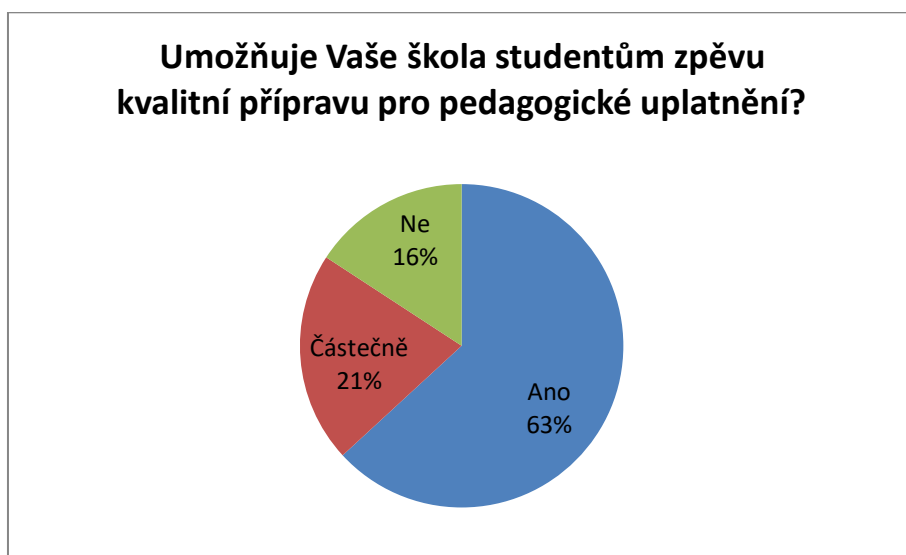
Graf 5 - Dostatečnost přípravy na pedagogickou profesi

Bezmála polovina dotázaných pedagogů přiznává, že je studium na konzervatoři (nebo VUŠ) na profesi hlasového pedagoga nepřipravilo. 15% pedagogů tvrdí, že je připravilo pouze částečně a 15 % na otázku nedokázalo odpovědět. Pouze čtvrtina pedagogů zpěvu uvádí pozitivní odpověď.

Otázka dále směřovala k jejich studentům – měli uvést, zda jejich škola připravuje studenty na pedagogické uplatnění.¹

Graf 6 - Kvalita příprava pro pedagogické uplatnění podle pedagogů

U této otázky jsou hlasoví pedagogové poměrně optimističtí, vzdělávací kvalitu škol si pochvaluje 63 % dotázaných pedagogů. Fakt, že pedagogové své vlastní studijní možnosti nehodnotí příliš pozitivně, naproti tomu dnešní postupy z pohledu pedagoga hodnotí vesměs kladně, může znamenat určité zlepšení kvality přípravy současných studentů zpěvu. Nicméně je třeba uvědomit si i fakt, že svou roli do určité míry může hrát i přístup k autoevaluaci, který nemusí být vždy zcela objektivním měřítkem.²

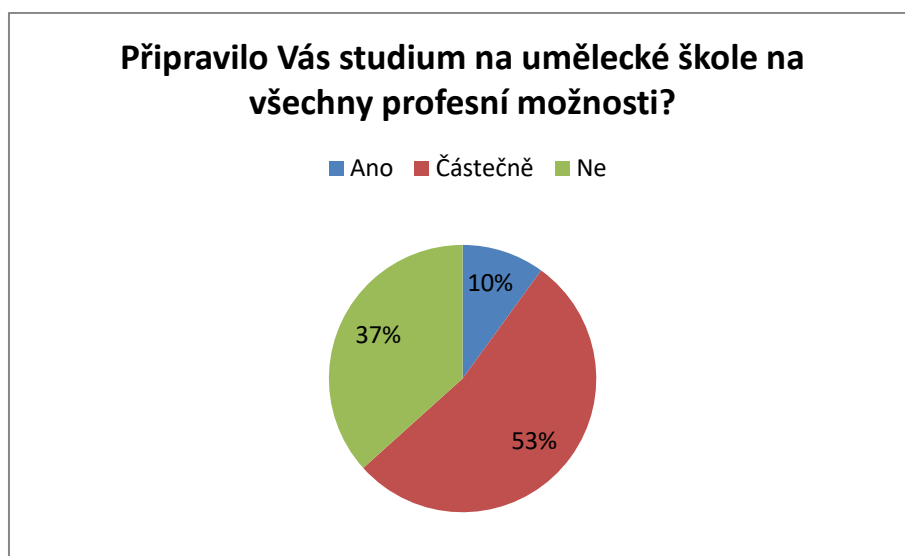
Umělci

Profesionálním pěvcům byla věnovaná třetí – poslední část výzkumu kvality pěveckého vzdělávání. Do výzkumu se zapojili především sólisté českých operních scén, ale i členové profesionálních sborů a ansámbľů, a dokonce i některé české pěvecké osobnosti působící na těch nejvýznamnějších zahraničních scénách. Pěvecké školství v rámci středního a vysokého stupně vzdělávání se ze strany aktivně působících umělců dočkalo poměrně značné kritiky.

¹ Samozřejmě můžeme vnímat dosti významné rozdíly v pedagogickém působení na ZUŠ a na konzervatoři, avšak tyto otázky jsou směřovány obecně k hlasové pedagogice.

² Pedagogové posuzují vlastní práci – nedá se očekávat tedy vysoká míra kritiky z jejich strany.

Graf 7 - Dostatečnost přípravy na všechny profesní možnosti

Pěvci, kteří jsou součástí operních i jiných ansámbľů, profesionálních pěveckých sborů a také koncertní sólisté – ti všichni měli zhodnotit své studium na umělecké škole, v souvislosti s přípravou na budoucí profesní možnosti. Za dostačující považuje kvalitu pěveckého vzdělávání pouhých 10 % dotázaných pěvců. 53 % uvádí, že jim škola dala kvalitní průpravu pouze do určité míry.

Značná část – 37 % těchto umělců tvrdí, že je škola na profesní uměleckou dráhu bohužel nepřipravila. Nejvíce odpovědí směřovalo k velké nepřipravenosti na „prostředí divadla“ a „tvrdość profese“, jak uvedli někteří umělci. Podle dalších z nich chybí praktická příprava na ansámblový zpěv, zpěv recitativů a mnohdy na stylovou interpretaci. Jiní uvádí nedostatečnou jazykovou vybavenost absolventů, se kterou v operní praxi nelze příliš obstát. A v neposlední řadě je poukazováno na nepřipravenost v oblasti pěvecké pedagogiky.

Umělci se měli také zamyslet nad kvalitou systému pěveckého vzdělávání v České republice, popřípadě uvést, co by mu vytknuli.

Graf 8 - Zhodnocení kvality systému pěveckého vzdělávání v ČR

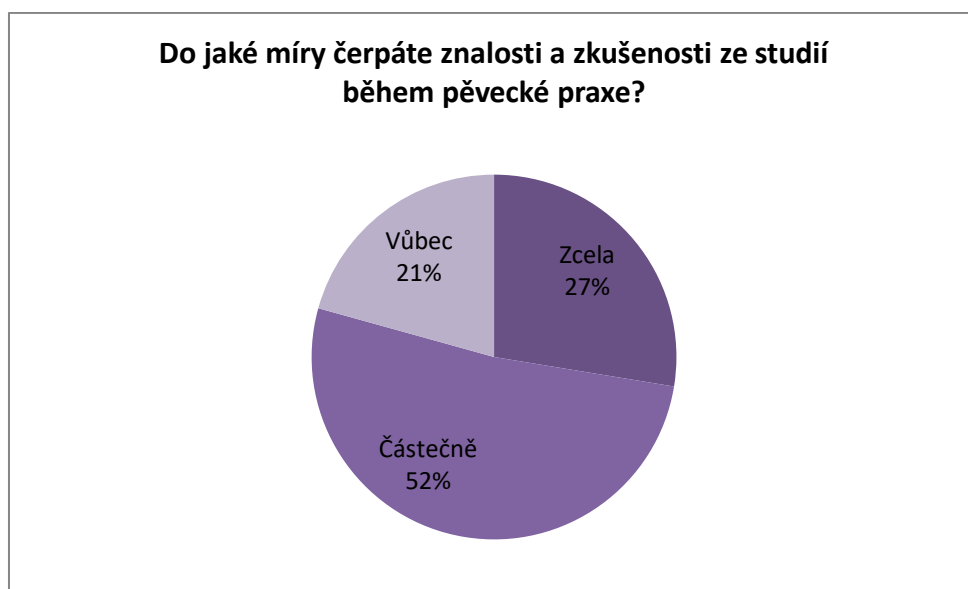

Mezi umělci nepanuje příliš pozitivní nadhled nad pěveckým vzděláváním v České republice. Dokonce 44 % těch, kteří se zapojili do výzkumu tvrdí, že je tento systém nekvalitní. Jako částečně kvalitní vidí systém pěveckého vzdělávání 26 % oslovených umělců. Pozitivně se k našemu pěveckému školství pak staví 30 % dotázaných.

Jako pozitivní vidí pěvci například dlouholetou tradici, nebo vzestupnou tendenci systému. Rezervy spatřují někteří z nich přímo ve studentech a jejich přístupu, jiní poukazují na propastnou odtrženost mezi vzděláváním a pěveckou praxí. Ti nejvíce skeptičtí většinou tvrdí, že vždy záleží pouze na kvalitách konkrétního hlasového pedagoga. Uvádějí, že „*někteří se stali pedagogy, protože již neměli uplatnění v operní praxi*“, „*jiní začali učit bez jakékoli praxe v oboru*“. Poukazují také na neprofesionalitu v souvislosti s rivalitou mezi pedagogy a tím i určitou uzavřenost celého systému.

Naprostá většina nynějších pěvců jsou absolventi uměleckých škol, v této souvislosti byli umělci dotazováni, jak dalece čerpají své zkušenosti a znalosti ze studií v dnešní praxi.

Graf 9 - Způsob čerpání znalostí a zkušeností ze studií

Pro 27 % dotázaných umělců je studium zpěvu zásadním zdrojem čerpání zkušeností a znalostí. Nadpoloviční většina (52 %) čerpá tyto zkušenosti pouze do určité míry. Umělci uvádí, že „jde spíše o základ, na kterém pak v budoucnu mohou stavět“. Naopak 21 % z nich tyto zkušenosti využívá minimálně, nebo vůbec.

Současní profesionální pěvci měli také srovnat české pěvecké prostředí se zahraničním. Významná část odpovědí mluví v souvislosti se zahraniční zkušeností o větší profesionalitě, zejména co se týče nároků, dále vyzdvihují preciznost a detailnost nastudování hudebních děl, také pochopitelně hovoří o vyšším platovém ohodnocení. Někteří poukazují na menší rivalitu, než v České republice, jiní se zmiňují o otevřenosti a nadhledu. Na druhou stranu některé odpovědi poukázaly na systém ZUŠ v České republice, který jinde v Evropě nemá obdoby.

Shrnutí

Shrneme-li situaci v českém pěveckém vzdělávání, můžeme si vytvořit určitý obraz fungování. Studenti toužící po studiu zpěvu jsou s určitou, mnohdy bohužel mylnou představou přijati na konzervatoř. Zde jsou přiděleni k hlasovému pedagogovi, někdy mohou tento výběr pomocí referencí sami ovlivnit, jindy nikoliv. V optimistickém a přátelském duchu studují kýžený obor, během studia se jejich představa o uplatnění různě vyvíjí, nejčastěji pomýšlí na sólovou operní a koncertní dráhu, ale také se mnoho z nich přiklání k pedagogické činnosti, ať už z důvodu osobní volby pedagogické profese, nebo z postupného zjištění obtížnosti pěveckého uplatnění.

V pedagogické profesi se však po absolutoriu octne nadpoloviční většina absolventů pěveckého oboru. Zamyslíme-li se nad primárním úkolem konzervatoří a vysokých uměleckých škol, nejspíše se přikloníme k tendenci výchovy budoucích profesionálních hudebníků, avšak jen málo absolventů chce a vůbec je schopno jít dráhou profesionálního pěvce. Nasnadě zůstává fakt, že v České republice se můžeme pyšnit základními uměleckými školami, které disponují dostatkem učitelů zpěvu. Avšak chybí určitá záruka jejich připravenosti na tuto profesi, jelikož jsou vedeni spíše jako budoucí umělci. Na druhou stranu však bohužel ani nemůžeme tvrdit, že absolventi českých konzervatoří zajišťují základ české operní scény.

Použité informační zdroje:

Data vychází z výzkumu kvality pěveckého vzdělávání, který je součástí připravované disertační práce MgA. Kateřina Vašíčkové.

VAŠEK, Rudolf. *Otázky dnešního sólového pěvectví: studie o příčinách úpadku a možnostech obrody českého zpěvu*. Praha: Umění lidu, 1951. Kniha divadelní práce. s. 211

DVOŘÁK, Miloslav. *Krize v pedagogice zpěvu a její korekce*. Liberec: Bor, 2005. ISBN 80-86807-13-4.

FUKAČ, Jiří, Stanislav TESARŘ a Jozef VEREŠ. *Hudební pedagogika: koncepce a aplikace hudebně výchovných idejí v minulosti a přítomnosti*. Vyd. 1. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2000, 181 s. ISBN 80-210-2458-5.

VÁLKOVÁ, Libuše a Eva VYSKOČILOVÁ. *Hlas individuality*. Vyd. 2. V Praze: Akademie múzických umění, 2007. 119 s. ISBN 978-80-7331-087-5.

Kontakt

MgA. Kateřina Vašíčková

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy,

Katedra hudební výchovy